

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 283/2017-31

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 6. októbra 2017 v senáte zloženom z predsedu Ladislava Orosza, zo sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Lajosa Mészárosa (sudca spravodajca) prerokoval prijatú sťažnosť [REDAKČIA], [REDAKČIA], zastúpeného spoločnosťou Advokátska kancelária Mandzák a spol., s. r. o., Zámocká 5, Bratislava, v mene ktorej koná advokát JUDr. Michal Mandzák, vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 10 Sžnz 5/2015 a jeho uznesením zo 14. decembra 2016 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDAKČIA] na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 10 Sžnz 5/2015 a jeho uznesením zo 14. decembra 2016 porušené boli.

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 10 Sžnz 5/2015 zo 14. decembra 2016 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d'alsie konanie.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky j e p o v i n n ý uhradiť [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] trovy konania v sume 374,81 € (slovom tristosedemdesiatštyri eur a osemdesiatjeden centov) na účet Advokátskej kancelárie Mandzák a spol., s. r. o., Zámocká 5, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 14. februára 2017 doručená sťažnosť [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľ“) pre namietané porušenie čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 10 Sžnz 5/2015 zo 14. decembra 2016 (ďalej len „napadnuté uznesenie“) a konaním, ktoré mu predchádzalo.

2. Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ podal na najvyššom súde žalobu podľa § 250v zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „OSP“) proti Finančnému riaditeľstvu Slovenskej republiky a Kriminálnemu úradu finančnej správy domáhajúc sa ochrany pred zápisom sťažovateľa do zoznamu tzv. „bielych koní“ (ďalej len „žaloba“).

3. Najvyšší súd o žalobe rozhodol rozsudkom sp. zn. 10 Sžz 3/2014 z 18. marca 2015, ktorým ju ako nedôvodnú zamietol. Ústavný súd nálezom sp. zn. I. ÚS 290/2015 zo 7. októbra 2015 rozsudok najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Vec bola následne evidovaná pod sp. zn. 10 Sžnz 5/2015. Medzičasom však došlo v právnom poriadku k zásadnej zmene procesných kódexov, v dôsledku ktorej bola na konanie pôvodne vzťahujúca sa úprava piatej časti Občianskeho súdneho poriadku 1. júla 2016

nahradená úpravou zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „SSP“).

4. Najvyšší súd v napadnutom uznesení konštatoval: *„[n]akoľko po začatí konania od 01.07.2016 nadobudol účinnosť Správny súdny poriadok, bolo potrebné v zmysle § 491 ods. 1 SSP aplikovať na danú vec príslušné ustanovenia SSP, podľa ktorých je na konanie a rozhodnutie v tejto veci vecne príslušný krajský súd. Najvyšší súd pri postúpení veci vzal do úvahy aj citované ustanovenie § 491 ods. 2 druhej vety SSP, pričom dospel k záveru, že rozhodovanie o vecnej príslušnosti v danej veci podľa ustanovení SSP nie je v neprospech navrhovateľa, keďže tento bude mať v ďalšom konaní možnosť podať proti rozhodnutiu krajského súdu kasačnú sťažnosť podľa § 438 a nasl. SSP, o ktorej rozhoduje Najvyšší súd Slovenskej republiky, čím sa možnosť vyžadovanej ochrany práv alebo chránených záujmov (§ 2 SSP) poskytovanej v pôvodne jedinom stupni preskúmvacieho konania rozšíri o ďalší stupeň prípadným využitím opravného prostriedku.“* Vzhľadom na to najvyšší súd v zmysle § 18 ods. 2 SSP v spojení s § 10, § 13 a § 491 ods. 1 SSP rozhodol o postúpení veci Krajskému súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) ako vecne príslušnému súdu.

5. Sťažovateľ tvrdí, že najvyšší súd prehodnotením už raz určenej príslušnosti (v čase začatia konania), a to opätovne v priebehu konania porušil čl. 48 ods. 1 ústavy, pretože vec odňal zákonnému sudcovi. Sťažovateľ v tomto zmysle poukazuje na znenie § 9 ods. 1 SSP a trvá na tom, že príslušnosť najvyššieho súdu na konanie bola v jeho veci určená podľa okolností v čase začatia konania a trvá až do jeho skončenia (*perpetuatio fori*). V tejto súvislosti zdôrazňuje, že napadnuté uznesenie najvyššieho súdu je arbitrárne a svojvoľné a nemá legitímny základ. Podľa jeho názoru *„je nepochybné, že zákonným súdom bol a je senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, a to i napriek tej skutočnosti, že od 01.07.2016 nadobudol účinnosť Správny súdny poriadok. Výnimka zo zásady perpetuatio fori, v zmysle ktorej by sa mala prejednávajúca vec postúpiť krajskému súdu, by musela byť priamo ustanovená zákonom (v danom prípade priamo v prechodných ustanoveniach); inak sa jedná o fragrantné porušenie práva na zákonného sudcu. Inými slovami povedané v procesnej teórii v zásade platí, že súd, ktorý začne vo veci konať, je príslušný na ďalšie konanie do právoplatného skončenia veci. Výklad prezentovaný najvyšším súdom v napadnutom rozhodnutí je potrebné pomocou metódy redukcia ad absurdum /metóda*

logického výkladu/ odmietnuť, keďže aplikácia takéhoto výkladu by priniesla absurdné dôsledky (napr. ak by najvyšší súd vyhlásil rozsudok dňa 30.06.2016, tak jeho odôvodnenie by mohol a mal napísať krajský súd, keďže tento by už vo veci nemal konať alebo ak by najvyšší súd vykonal dokazovanie do 30.06.2016, tak hodnotenie skutkového stavu by prislúchalo krajskému súdu, čo by bolo popretím zásady bezprostrednosti súdneho konania /a to i napriek obmedzeným možnostiam správneho súdu vykonávať dokazovanie/). Výklad prezentovaný najvyšším súdom by prakticky znamenal i neprípustný zásah do činnosti súdnej moci zo strany zákonodarcu, keďže tento by v priebehu súdnych konaní mohol meniť vecnú, funkčnú a miestnu príslušnosť súdov zmenou zákonov. Takýto postup zasahovania do súdnej moci by nebol ani proporcionálny (t.j. medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom by nebol splnený princíp proportionality).“.

6. V ďalšej časti sťažnosti sťažovateľ namieta porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy. Namieta nedostatočné odôvodnenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, ktorý síce v rozhodnutí zdôraznil, že postúpenie veci krajskému súdu je v prospech sťažovateľa, keďže bude disponovať kasačnou sťažnosťou, ktorú môže podať proti prípadnému rozhodnutiu krajského súdu, no neuviedol, v čom konkrétne spočíva procesný prospech sťažovateľa, keďže *«i tak rozhodne senát najvyššieho súdu, čím sa stráca „výhoda sťažovateľa“, ktorá mala odôvodniť zmenu vecnej príslušnosti súdu. V tomto smere poznamenávame, že postúpenie bude sťažovateľovi nie na prospech, ale na neprospech, keďže kasačnú sťažnosť možno odôvodniť len dôvodmi upravenými v § 440 S. s. p. (...) ak by naďalej konal najvyšší súd, tak by rozhodoval ako súd s plnou jurisdikciou (t. j. na rozdiel od senátu rozhodujúceho o kasačnej sťažnosti by nebol viazaný striktne judikatúrou kasačného súdu /§ 440 ods. 1 písm. h/ S. s. p./; sám by na základe vykonaných dôkazov hodnotil dôkazný stav /a to i napriek obmedzeným možnostiam správneho súdu vyhodnotiť skutkový stav a pod./). Takýmto postupom vlastne všeobecný súd nielenže porušil právo sťažovateľa na prístup k súdu, ale zamedzil sťažovateľovi právo na prístup k súdu (t. j. súdu s plnou jurisdikciou). Nevýhodnosť takéhoto postúpenia pre sťažovateľa možno vidieť i v tom, že porušuje právo sťažovateľa na prerokovanie jeho veci bez zbytočných prietáhov, pretože takýmto postupom dôjde k zbytočným prietahom.»*

7. V okolnostiach posudzovanej veci ide podľa sťažovateľa o prekvapivé rozhodnutie, keďže najvyšší súd mu ako účastníkovi konania neposkytol procesný priestor, aby sa pred vydaním napadnutého uznesenia mohol vyjadriť k zamýšľanému postupu všeobecného súdu. Takýto postup bol podľa neho zo strany najvyššieho súdu žiaduci, keďže proti napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu nie je prípustný opravný prostriedok. Sťažovateľ zdôrazňuje, že týmto postupom mu najvyšší súd znemožnil uplatňovať právne argumenty a porušil jeho právo na spravodlivé súdne konanie.

8. Na základe uvedených skutočností sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie nálezom takto rozhodol:

„1. Základné právo sťažovateľa [REDAKOVANÉ] podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, čl. 48 ods. 1 Ústavy SR a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, spis. zn. 10 Sžnz 5/2015 zo dňa 14.12.2016 a konaním, ktoré mu predchádzalo, porušené bolo.

2. Zrušuje sa v celom rozsahu Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, spis. zn. 10 Sžnz/5/2015 zo dňa 14.12.2016 a vec sa vracia Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie, aby v nej znovu konal a rozhodol.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky je povinný uhradiť sťažovateľovi [REDAKOVANÉ] do 15 dní od doručenia tohto nálezu trovy konania na účet jeho právneho zástupcu Advokátska kancelária Mandzák a spol., s.r.o.“

II.

9. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 283/2017-15 z 26. apríla 2017 prijal sťažnosť na ďalšie konanie.

10. Ústavný súd podľa § 29 ods. 3 zákona o ústavnom súde predložil prijatú sťažnosť najvyššiemu súdu na vyjadrenie a podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde účastníkov konania vyzval na oznámenie, či v prejednávanej veci súhlasia s upustením od ústneho pojednávania.

11. Predsedníčka najvyššieho súdu na výzvu ústavného súdu reagovala prípisom č. k. KP 3/2017-38 zo 6. júna 2017, v ktorom zdôraznila, že postup najvyššieho súdu

v obdobných veciach nebol po prijatí novej právnej úpravy Správneho súdneho poriadku ojedinelý a „*opieral sa o kolektívne zdieľaný názor správneho kolégia najvyššieho súdu vychádzajúci z formulácie prechodných ustanovení (v danom prípade ust. § 491 ods. 1 S. s. p.), v zmysle ktorého nová právna úprava platí aj na konania začaté podľa piatej časti Občianskeho súdneho poriadku pred dňom nadobudnutia jeho účinnosti, pričom nová právna úprava v ust. § 11 S. s. p. ustálila vecnú príslušnosť na konanie a rozhodovanie v správnom súdnictve zásadne krajským súdom s tým, že s rozhodovaním najvyššieho súdu ako súdu prvej inštancie počíta iba výnimočne v osobitne vymenovaných konaniach (§ 11 S. s. p.) medzi ktorými konanie (v predmetnej veci) o nezákonnom zásahu uvedené nie je. Nie bez významu je aj skutočnosť, že samotný zákonodarca ako jeden z dôvodov potreby zmeny doterajšej procesnej právnej úpravy označil v dôvodovej správe predchádzajúci stav, kedy za nevhodné a neúnosné treba považovať doterajšie rozhodovanie najvyššieho súdu ako súdu prvej a jedinej inštancie, a zdôraznil, že najvyšší súd ako najvyšší súdny orgán by mal aj v správnom súdnictve rozhodovať zásadne len v poslednej inštancii o mimoriadnych opravných prostriedkoch.“.*

12. Predsedníčka najvyššieho súdu zároveň zdôraznila, že pri rozhodovaní v predmetnej veci najvyšší súd zároveň zohľadnil princíp nekonať v neprospech žalobcu v súlade s § 491 ods. 2 druhou vetou SSP s tým, že „*i keď procesné rozhodnutie o postúpení veci krajskému súdu mohlo byť pre žalobcu neočakávané, takýto postup však pre neho nepredstavoval odňatie možnosti konať pred súdom, keďže toto právo mu nepochybne ostalo zachované so všetkými účinkami právnych úkonov, ktoré v konaní nastali pred dňom nadobudnutia účinnosti S. s. p... ale možno ho objektívne považovať za vydané v jeho prospech prinajmenšom tým, že sťažovateľ bude mať v ďalšom konaní možnosť podať proti rozhodnutiu krajského súdu kasačnú sťažnosť podľa § 438 a nasl. S. s. p., o ktorej rozhoduje Najvyšší súd Slovenskej republiky, čím sa možnosť súdnej ochrany práv alebo chránených záujmov (§ 2 S. s. p.) poskytovanej pôvodne v jedinom stupni preskúmvacieho konania rozšíri prípadným využitím opravného prostriedku o ďalší stupeň“.*

13. V závere svojho prípisu predsedníčka najvyššieho súdu uviedla, že námietka sťažovateľa, ktorou napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu vytýka nedostatočné zdôvodnenie, nie je dôvodná, a navrhla ústavnému súdu, aby sťažnosti nevyhoveli.

Predsedníčka najvyššieho súdu ústavnému súdu zároveň oznámila, že v zmysle § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde súhlasí s upustením od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti.

14. Právny zástupca sťažovateľa prípisom z 25. septembra 2017 ústavnému súdu oznámil, že sa k vyjadreniu odporcu nebude vyjadrovať. V zmysle § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde súhlasil s upustením od ústneho pojednávania vo veci. Zároveň vyčíslil trovy právneho zastúpenia vrátane DPH (dva úkony právnej služby – príprava a prevzatie zastúpenia a ústavná sťažnosť) vo výške 374,81 € s DPH.

15. Vzhľadom na to, že účastníci konania netrvali na ústnom prerokovaní veci, ústavný súd v súlade s § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil od ústneho pojednávania, pretože dospel k záveru, že od neho nebolo možné očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

16. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

17. Sťažovateľ uplatňuje vo vzťahu k napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu, ktoré považuje za arbitrárne a nedostatočne odôvodnené, dve kľúčové námietky, a sice

- že najvyšší súd porušil zásadu *perpetuatio fori*, keď postúpil vec sťažovateľa po nadobudnutí účinnosti Správneho súdneho poriadku krajskému súdu, a to aj napriek tomu, že nový procesný kódex takúto možnosť priamo neupravuje (ďalej len „prvá námietka“), a

- že v okolnostiach posudzovanej veci ide podľa sťažovateľa o prekvapivé rozhodnutie, keďže najvyšší súd mu ako účastníkovi konania neposkytol procesný priestor, aby sa pred vydaním napadnutého uznesenia mohol vyjadriť k zamýšľanému postupu všeobecného súdu.

18. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom...

Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru neexistujú zásadné odlišnosti (m. m. II. ÚS 71/97), čo umožňuje, aby sa ich namietané porušenie preskúmavalo spoločne.

19. V súlade s čl. 48 ods. 1 ústavy nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi. Príslušnosť súdu aj sudcu ustanoví zákon.

20. Ústavný súd v úvode konštatuje, že obdobnou ústavnou sťažnosťou sa zaoberal v rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 202/2017 z 25. júla 2017, pričom nemá dôvod sa od tam uvedených záverov odchyľovať a plne na ne odkazuje.

21. Pri ústavnom prieskume sťažnosti sťažovateľa ústavný súd vychádzal zo svojej konštantnej judikatúry, podľa ktorej rozhodnutiu všeobecného súdu musí predchádzať postup zodpovedajúci garanciam spravodlivého súdneho konania vyvoditeľným z príslušných ustanovení ústavy a príslušnej medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách (v kontexte danej veci v súlade s dohovorom, najmä v súlade s právom na spravodlivé prerokovanie veci, pozn.). Ústavný súd vo svojej judikatúre opakovane zdôrazňuje, že dohovor a k nemu sa vzťahujúca judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva predstavujú pre vnútroštátne orgány záväzné výkladové smernice pre výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy jednotlivých komponentov práva na súdnu a inú právnu ochranu zakotvených v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy, a tým normujú rámec, v ktorom je pred týmito orgánmi možné domáhať sa rešpektovania jednotlivých aspektov „práva na spravodlivé súdne konanie“ (m. m. I. ÚS 49/01, I. ÚS 230/03).

22. Pokiaľ ide o medze zasahovania ústavného súdu do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ústavný súd vo svojej judikatúre opakovane uvádza, že mu v zásade neprislúcha hodnotiť správnosť skutkových záverov či právneho posúdenia vecí všeobecnými súdmi, pretože nie je prieskumným súdom, resp. nadriadeným súdom a ani ochrancom zákonnosti. Pri uplatňovaní svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti ústavný súd nemôže zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Povinnosť chrániť princípy spravodlivého procesu na zákonnej úrovni patrí teda predovšetkým všeobecným súdom. Úloha ústavného súdu pri rozhodovaní o sťažnosti, ktorou sa namieta porušenie základného práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivé súdne konanie rozhodnutím všeobecného súdu, sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie zákonných predpisov s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách najmä z toho hľadiska, či závery všeobecných súdov vyjadrené v napadnutom rozhodnutí sú dostatočne odôvodnené, či nie sú arbitrárne alebo svojvoľné s priamym dopadom na niektoré zo základných práv a slobôd (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05).

23. K porušeniu práva na spravodlivé súdne konanie môže dôjsť predovšetkým vtedy, ak by komukoľvek bola odmietnutá možnosť domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a ak by súd odmietol konať a rozhodovať o podanom návrhu (žalobe) fyzickej osoby alebo právnickej osoby (napr. I. ÚS 35/98), ale tiež v prípade, ak by rozhodnutie všeobecného súdu bolo arbitrárne, a teda prejavom zjavnej svojvôle pri výklade a aplikácii právnej normy alebo ak by výrok rozhodnutia nebol v súlade s priebehom konania.

24. Do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy právneho poriadku Slovenskej republiky. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne súladne interpretovaná platná a účinná právna norma (II. ÚS 249/2011).

25. Výklad a aplikácia práva všeobecnými súdmi musí byť v súlade s účelom práva na spravodlivé súdne konanie (a jemu zodpovedajúcemu právu na súdnu ochranu), ktorým je poskytnutie materiálnej ochrany zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov konania (IV. ÚS 520/2012).

26. V nadväznosti na sťažovateľom namietané porušenie základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy ústavný súd považuje za nevyhnutné zdôrazniť, že základné právo na zákonného sudcu predstavuje v právnom štáte jednu zo základných garancií nezávislého a nestranného rozhodovania súdu a sudcu. Toto základné právo je ústavnou zárukou pre každého účastníka konania, že v jeho veci bude rozhodovať súd a sudcovia, ktorí sú na to povolani podľa vopred známych pravidiel, ktoré sú obsahom rozvrhov práce upravujúcich pridelovanie súdnych prípadov jednotlivým sudcom tak, aby bola zachovaná zásada pevného pridelovania súdnej agendy a aby bol vylúčený (pre rôzne dôvody a rozličné účely) výber súdov a sudcov „ad hoc“ (m. m. I. ÚS 239/04). Rozhodovanie veci zákonným sudcom (aj súdom) je tak základným predpokladom na naplnenie podmienok spravodlivého procesu (IV. ÚS 345/09).

27. Pojem zákonného sudcu je definovaný viacerými na seba nadväzujúcimi kritériami, ktoré súčasne tvoria navzájom prepojené garancie reálneho obsahu tohto základného práva. K týmto kritériám treba priradiť v prvom rade vecnú, funkčnú a miestnu príslušnosť súdov, a následne obsadenie príslušného súdu, ktoré je v procesných poriadkoch a v zákone č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vymedzené od samosudcu až po rozmanité rozhodovacie útvary (senáty) zložené z troch a viacerých sudcov. Na to nadväzuje zásada pridelovania vecí jednotlivým sudcom alebo senátom v súlade s pravidlami obsiahnutými v rozvrhu práce a spôsobom, ktorý určuje zákon. Iba taký sudca určený podľa rozvrhu práce, ktorý je sudcom vecne a miestne príslušného súdu ustanoveného zákonom, je zákonným sudcom v zmysle čl. 48 ods. 1 ústavy.

28. Uvedené východiská bol povinný dodržiavať v konaní a pri rozhodovaní v napadnutej veci aj najvyšší súd, a preto bolo úlohou ústavného súdu posúdiť, či ich

skutočne všeobecný súd rešpektoval, a to minimálne v takej miere, ktorá je z ústavného hľadiska akceptovateľná a udržateľná.

29. V napadnutom uznesení najvyšší súd po citácii § 491 ods. 1 SSP, podľa ktorého ak nie je ďalej ustanovené inak, platí tento zákon aj na konania začaté podľa piatej časti Občianskeho súdneho poriadku pred dňom nadobudnutia jeho účinnosti a § 10 a § 11 SSP, ktoré upravujú vecnú príslušnosť krajských súdov a najvyššieho súdu, uzavrel, že predmetná vec ochrany pred nezákonným zásahom orgánu verejnej správy do novým procesným kódexom vymedzenej vecnej príslušnosti najvyššieho súdu nepatrí, a preto ju v zmysle § 18 ods. 2 SSP v spojení s § 13 ods. 1 SSP postúpil krajskému súdu ako súdu vecne a miestne príslušnému.

30. Najvyšší súd na potvrdenie správnosti svojho rozhodnutia v odôvodnení ďalej uviedol, že *„vzal do úvahy aj ustanovenie § 491 ods. 2 druhej vety SSP, podľa ktorého, ak sa tento zákon použije na konania začaté pred dňom nadobudnutia účinnosti tohto zákona, nemožno uplatňovať ustanovenia tohto zákona, ak by boli v neprospech žalobcu, ak je ním fyzická osoba alebo právnická osoba. Najvyšší súd dospel k záveru, že rozhodovanie o vecnej príslušnosti v danej veci podľa ustanovení SSP nie je v neprospech navrhovateľa, keďže tento bude mať v ďalšom konaní možnosť podať proti rozhodnutiu krajského súdu kasačnú sťažnosť podľa § 438 a nasl. SSP, o ktorej rozhoduje Najvyšší súd Slovenskej republiky, čím sa možnosť vyžadovanej ochrany práv alebo chránených záujmov (§ 2 SSP) poskytovanej v pôvodne jedinom stupni preskúmvacieho konania rozšíri o ďalší stupeň prípadným využitím opravného prostriedku.“*

31. Príslušnosť súdu ustanovuje zákon, ktorý nepriamo určuje aj osobu zákonného sudcu. V zmysle § 11 ods. 1 OSP platného a účinného v čase podania žaloby najvyššiemu súdu (26. mája 2014) sa konanie uskutočňuje na súde, ktorý je vecne a miestne príslušný; príslušnosť sa určuje podľa okolností, ktoré tu sú v čase začatia konania, a trvá až do jeho skončenia. Uvedené ustanovenie vyjadruje zásadu *perpetuatio fori* spočívajúcu v trvaní súdnej príslušnosti raz určenej až do skončenia konania bez ohľadu na neskoršie zmeny okolností, ktoré sú inak pre určenie príslušnosti rozhodné; výnimky z tejto zásady upravuje zákon (porovnaj tiež R 3/1980).

32. Na príslušnosť správneho súdu ako na procesnú podmienku konania sa aj v súlade s novou právnou úpravou obsiahnutou v § 9 ods. 1 SSP vzťahuje zásada *perpetuatio fori*, podľa ktorej sa skutkové okolnosti významné pre príslušnosť správneho súdu zisťujú z návrhu na začatie konania (resp. žaloby) k momentu začatia konania, teda k momentu doručenia návrhu (resp. žaloby) súdu, pričom takto určená príslušnosť trvá až do skončenia konania (§ 31 SSP).

33. K nevyhnutnému predpokladu na vydanie meritórneho rozhodnutia patrí nepochybne príslušnosť súdu, ktorej založenie a trvanie sa tak podľa „starej“, ako aj „novej“ právnej úpravy riadi všeobecne akceptovanou zásadou *perpetuatio fori* obsiahnutou v úvodných častiach procesných kódexov regulujúcich príslušnosť súdov (§ 9 ods. 1 SSP, obdobne § 11 ods. 1 OSP).

34. Stret „novej“ a „starej“ právnej úpravy rieši tzv. intertemporálne ustanovenie, ktoré v § 491 ods. 1 SSP ustanovuje ako generálne pravidlo okamžitú použiteľnosť a aplikáciu ustanovení Správneho súdneho poriadku aj na konania začaté za platnosti a účinnosti Občianskeho súdneho poriadku.

35. V nadväzujúcom ustanovení § 491 ods. 2 prvej vety SSP sa režim vzájomného spolupôsobenia skoršieho práva a neskoršieho práva upravuje výslovným zakotvením zachovania právnych účinkov úkonov, ktoré v konaní nastali pred dňom nadobudnutia účinnosti Správneho súdneho poriadku, pričom sa dotýka tak úkonov samotného súdu, ako aj úkonov účastníkov konania.

36. Aj napriek absencii výslovného zakotvenia zásady *perpetuatio fori* v prechodných ustanoveniach Správneho súdneho poriadku (na rozdiel od § 470 ods. 4 Civilného sporového poriadku) bude jej uplatnenie v konaniach začatých pred dňom nadobudnutia účinnosti Správneho súdneho poriadku predurčené práve výkladom § 491 ods. 2 prvej vety SSP.

37. K právnym účinkom, ktoré má na mysli citované ustanovenie Správneho súdneho poriadku, patria tak právne účinky spojené s podaním žaloby, a to v konkrétnych

okolnostiach veci sťažovateľa podanie žaloby najvyššiemu súdu, a síce začatie konania vo veci ochrany pred nezákonným zásahom orgánu verejnej správy podľa § 250v OSP a založenie a trvanie vecnej príslušnosti najvyššieho súdu v tejto veci (§ 11 ods. 1 OSP), ako aj posúdenie vlastnej príslušnosti v rámci skúmania podmienok konania zo strany samotného najvyššieho súdu po podaní žaloby.

38. Ústavný súd už viackrát zdôraznil, že k výkladu právnych predpisov a ich inštitútov nemožno pristupovať len z hľadiska textu zákona, a to ani v prípade, keď sa text môže javiť ako jednoznačný a určitý, ale predovšetkým podľa zmyslu a účelu zákona. Jazykový výklad môže totiž v zmysle ustálenej judikatúry ústavného súdu predstavovať len prvotné priblíženie sa k obsahu právnej normy, ktorej nositeľom je interpretovaný právny predpis; na overenie správnosti či nesprávosti výkladu, resp. na jeho doplnenie či spresnenie potom slúžia ostatné interpretačné prístupy postavené na roveň gramatickému výkladu, najmä teleologický a systematický výklad vrátane ústavne konformného výkladu, ktoré sú spôsobilé v kontexte racionálnej argumentácie predstavovať významný korektív pri zistení obsahu a zmyslu aplikovanej právnej normy (IV. ÚS 92/2012, I. ÚS 351/2010, m. m. I. ÚS 306/2010).

39. V prípade kódexov, ktorými nepochybne Občiansky súdny poriadok, ako aj Správny súdny poriadok sú, nemožno opomenúť metódu systematického výkladu, ktorého podstatou je poznanie, skúmanie a objasnenie právnej normy v súlade s inými právnymi normami a v súvislostiach s celým systémom práva (Bröstl, A., Dobrovičová, G., Kanárik, I. Teória práva. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2007. s. 138 – 139).

40. Záver, ku ktorému najvyšší súd izolovanou aplikáciou a výkladom § 491 ods. 1 v spojení s § 10 a § 11 SSP a s prihliadnutím na § 491 ods. 2 druhú vetu SSP dospel (možnosť „zmeny vecnej príslušnosti súdu“ v konaniach o ochrane pred nezákonným zásahom orgánu verejnej správy začatých počas platnosti a účinnosti Občianskeho súdneho poriadku), požiadavku systematického výkladu Správneho súdneho poriadku nerešpektuje. Najvyšší súd sa predovšetkým nezaoberal výkladom a aplikáciou ustanovenia, ktoré ustanovuje zachovanie právnych účinkov úkonov vykonaných pred dňom nadobudnutia účinnosti novej právnej úpravy, a neprihliadol na všeobecne akceptovanú zásadu trvania

príslušnosti súdu obsiahnutej v úvodných častiach oboch procesných kódexov, čo spôsobuje arbitrárnosť napadnutého uznesenia najvyššieho súdu v rozpore so zárukami vyplývajúcimi zo základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

41. Záver ústavného súdu o arbitrárnosti napadnutého uznesenia najvyššieho súdu nemôže spochybníť ani argumentácia najvyššieho súdu o neúnosnosti či nevhodnosti „starej právnej úpravy“ vecnej príslušnosti najvyššieho súdu rozhodujúceho v základnom konaní ako súd prvej a jedinej inštancie [§ 250v OSP v spojení s § 246 ods. 2 písm. b) OSP], ani o prípadnom zlepšení postavenia účastníka konania, na prospech ktorého je uplatnenie „novej právnej úpravy“, ktorá zavádza dvojinštančnosť v konaní, a tým aj možnosť podania kasačnej sťažnosti. Napokon argumenty o neúnosnosti či nevhodnosti právnej úpravy vyúsťujúce do pochybností o jej súlade s ústavou, by mohli byť predmetom preskúmavania v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 ústavy, v rámci ktorého vykonáva za splnenia príslušných podmienok svoju právomoc ústavný súd, ale nie súd všeobecný. V okolnostiach prerokúvanej veci tak neúnosnosť „starej právnej úpravy“ ani argument o zlepšení postavenia účastníka konania nemôžu predstavovať nosnú časť argumentácie, ktorou vo veci konajúci všeobecný súd odôvodňuje nerešpektovanie všeobecne uznanej zásady *perpetuatio fori*.

42. V okolnostiach prerokúvanej veci bolo nevyhnutné, aby výklad a aplikácia práva zo strany najvyššieho súdu boli v súlade so základným účelom základného práva na zákonného sudcu, ktorým je zabrániť tomu, aby súd, ktorý má konkrétnu vec prerokovať a rozhodnúť o nej, bol obsadený spôsobom, ktorý by sa dal označiť za svojvoľný alebo prinajmenšom za účelový (k účelu základného práva na zákonného sudcu pozri napr. IV. ÚS 479/2013). Odôvodnenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, pri ktorom absentuje systematický výklad ustanovení Správneho súdneho poriadku a ktorý obchádza všeobecne uznanú zásadu *perpetuatio fori*, je podľa názoru ústavného súdu za hranicou ústavnej udržateľnosti, keďže výklad a aplikácia príslušných ustanovení Správneho súdneho poriadku najvyšším súdom v napadnutom konaní popiera zároveň základný účel základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy. Pri uplatňovaní základného práva na zákonného sudcu správnymi súdmi totiž neprichádza do úvahy jeho zužujúci výklad a ani

také interpretačné postupy, následkom ktorých by mohlo byť jeho arbitrárne (svojvoľné) obmedzenie, či dokonca popretie.

43. Na základe uvedených skutočností ústavný súd konštatuje, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu došlo k porušeniu základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ako aj základného práva na zákonného sudcu zaručeného v čl. 48 ods. 1 ústavy (bod 1 výroku tohto nálezu).

44. Keďže už prvá námietka sťažovateľa podľa názoru ústavného súdu postačuje na to, aby ústavný súd vyslovil porušenie sťažovateľom označených práv zaručených ústavou a dohovorom napadnutým uznesením najvyššieho súdu, nebolo potrebné, aby sa ústavný súd osobitne zaoberal ústavnou akceptovateľnosťou postupu najvyššieho súdu, v rámci ktorého sťažovateľovi nebol daný procesný priestor, aby sa pred vydaním napadnutého uznesenia mohol vyjadriť k zamýšľanému postupu všeobecného súdu.

III.

45. V zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy a podľa § 56 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

V zmysle čl. 127 ods. 2 tretej vety ústavy a podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

46. Vzhľadom na skutočnosť, že ústavný súd rozhodol, že najvyšší súd uznesením sp. zn. 10 Sžnz 5/2015 zo 14. decembra 2016 porušil ústavou a dohovorom garantované práva sťažovateľa, zrušil napadnuté uznesenie najvyššieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu).

47. Podľa § 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah zruší a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova

prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu.

48. Zrušením napadnutého uznesenia najvyššieho súdu sa obnovuje procesný stav, ktorý bol pred vydaním napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, teda pred postúpením veci krajskému súdu. V ďalšom konaní bude najvyšší súd povinný vo veci sťažovateľa konať a rozhodnúť, pričom bude viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v časti II tohto nálezu, ktorých podstata je založená na požiadavke uplatnenia systematického výkladu jednotlivých ustanovení Správneho súdneho poriadku a všeobecne akceptovanej zásady *perpetuatio fori* obsiahnutej v úvodných častiach oboch procesných kódexov.

49. Ústavný súd napokon rozhodol o úhrade trov konania, ktoré sťažovateľovi vznikli v súvislosti s jeho právnym zastupovaním advokátom.

50. Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

51. Ústavný súd pri rozhodovaní o úhrade trov konania vychádzal z priemernej mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok 2016, ktorá bola 884 €, keďže ide o úkony právnej služby vykonané v roku 2017.

52. Úhradu trov konania priznal ústavný súd za dva uplatnené úkony právnej služby (prevzatie a prípravu zastúpenia, podanie sťažnosti) vykonané v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c) a § 16 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“).

53. Ústavný súd priznal úhradu odmeny za každý úkon po 147,33 € a režijného paušálu (§ 16 ods. 3 vyhlášky) za každý úkon v sume 8,84 €, čo spolu predstavuje sumu 312,34 €. Keďže právny zástupca sťažovateľa je platiteľom dane z pridanej hodnoty, uvedená suma bola navýšená o 20 % na sumu 374, 81 € (bod 3 výroku tohto nálezu).

54. Priznanú úhradu trov konania je najvyšší súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku).

55. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 6. októbra 2017